

**W poszukiwaniu determinant i uwarunkowań
wysokiej efektywności organizacji: teoria i praktyka**

Daria Moskwa-Bęczkowska¹

ANALIZA FINANSOWA JAKO NARZĘDZIE WSPOMAGAJĄCE PROCES ZARZĄDZANIA UCZELNIĄ PUBLICZNĄ

Streszczenie: Informacje z przeprowadzanej okresowo analizy finansowej są szczególnie przydatne do zarządzania działalnością uczelni publicznych, które w świetle obecnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, jak i uwarunkowań prawnych muszą przywiązywać większą uwagę do swojej kondycji finansowej.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie użyteczności analizy finansowej w zarządzaniu strumieniami przychodowo-kosztowymi uczelni publicznej. W pierwszej części artykułu przedstawiono syntetyczną charakterystykę istoty analizy finansowej w świetle literatury przedmiotu. W kolejnych częściach pracy przedstawiono i omówiono wzór rachunku zysków i strat, do sporządzenia którego zobligowane są uczelnie publiczne, w kontekście jego użyteczności do zarządzania przychodami i kosztami uczelni. Z kolei, w końcowej części artykułu przeprowadzono analizę danych liczbowych, pochodzących z rachunku zysków i strat losowo wybranej uczelni publicznej.

Słowa kluczowe: uczelnie publiczne, analiza finansowa, rachunek zysków i strat

Wprowadzenie

Efektywne zarządzanie działalnością każdego podmiotu gospodarczego, w tym także uczelni publicznej wymaga przeprowadzania okresowej analizy i oceny sposobu ich funkcjonowania. Ocena ta dotyczy – przede wszystkim – zjawisk gospodarczych, zachodzących w tych podmiotach w danym okresie czasu. Informacje uzyskiwane z przeprowadzonej analizy mają na celu wspomóc podejmowanie optymalnych decyzji finansowych, umożliwiających – między innymi – lepsze wykorzystanie posiadanych przez jednostkę zasobów, poprawę jej wyników finansowych

¹ Dr Daria Moskwa-Bęczkowska, Politechnika Świętokrzyska w Kielcach.

oraz dostosowanie sposobu jej prowadzenia do zmieniających się uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

Podstawowym narzędziem wykorzystywanym w tego typu ocenach jest analiza ekonomiczna, której celem jest ustalenie czy dotychczasowa działalność jednostki dała zamierzone efekty (tzw. *analiza ex post*), jak i określenie kierunków i sposobów doskonalenia jej działalności w przyszłych okresach czasu (tzw. *analiza ex ante*)². Integralną częścią analizy ekonomicznej jest analiza finansowa, w której przedmiotem oceny są, przede wszystkim, stan majątkowo-kapitałowy jednostki oraz poziom osiągniętych przez nią wyników finansowych.

Informacje z przeprowadzanej analizy finansowej są szczególnie przydatne do zarządzania działalnością uczelni publicznych, które w świetle obecnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych, jak i uwarunkowań prawnych muszą przywiązywać większą uwagę do swojej kondycji finansowej.

Dlatego też, w kontekście powyższych rozważań celem niniejszego artykułu jest wskazanie użyteczności analizy finansowej w zarządzaniu strumieniami przychodowo-kosztowymi uczelni publicznej.

Istota analizy finansowej

Analiza finansowa odgrywa kluczową rolę w procesie zarządzania podmiotem gospodarczym, dostarczając informacji o zjawiskach i procesach finansowych w nim zachodzących. Informacje te są istotne w podejmowaniu decyzji dotyczących, między innymi, alokacji posiadanych zasobów, zakresu oferowanych produktów, źródeł finansowania działalności oraz kierunków jej rozwoju. Także w przypadku uczelni publicznych informacje pochodzące z analizy finansowej są niezwykle przydatne do efektywnego zarządzania działalnością tej jednostki. Uczelnie publiczne, podobnie jak pozostałe podmioty gospodarcze także muszą terminowo spłacać swoje bieżące zobowiązania, dostosowywać strukturę swoich źródeł finansowania do posiadanego majątku, a także efektywnie i sprawnie zarządzać osiąganymi przychodami i ponoszonymi kosztami. Informacje uzyskiwane z przeprowadzonej analizy finansowej wykorzystywane są w szczególności do oceny sytuacji finansowej uczelni oraz podejmowania racjonalnych decyzji gospodarczych. Analiza ta, w szczególności, obejmuje³:

- badanie sytuacji majątkowo-finansowej (tzw. analiza bilansu),
- badanie zdolności do generowania zysku (tzw. analiza rentowności, analiza przyczynowa wyniku finansowego),
- badanie płynności finansowej (tzw. analiza zdolności płatniczej),
- badanie niezależności finansowej (tzw. analiza położenia finansowego).

W świetle wyżej wymienionych celów prowadzenia analizy finansowej należy stwierdzić, iż kondycja finansowa każdej uczelni wyższej oceniana jest na podstawie czterech głównych kryteriów, do których zalicza się⁴:

² Por. np. T. Cebrowska, *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wyd. PWN, Warszawa 2005, s. 681.

³ Z. Leszczyński, A. Skowronek-Mielczarek, *Analiza ekonomiczno-finansowa*, Wyd. Difin, Warszawa 2000, s. 51-73.

⁴ L. Bednarski, T. Waśniewski, *Analiza finansowa w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Tom I, Wyd. Fundacji Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996, s. 36-40.

- rentowność,
- płynność,
- zadłużenie,
- niezależność finansową.

W literaturze przedmiotu odnaleźć można wiele rodzajów analizy finansowej, które klasyfikowane są na podstawie różnych kryteriów. I tak np.: według zakresu przedmiotowego badań wyróżnia się analizę całościową oraz odcinkową, a według charakteru badanych czynników – analizę statyczną i dynamiczną⁵. Jednakże ze względu na organiczną objętość artykułu kryteria te nie będą szerzej charakteryzowane w tym miejscu.

Jednym z najbardziej rozpowszechnionych rodzajów analizy finansowej jest tzw. analiza okresowa, która obejmuje ocenę działalności jednostki gospodarczej w ustalonym okresie czasu, np. w okresie miesiąca, kwartału lub roku. Cechą charakterystyczną tego typu analizy jest jej powtarzalny charakter, mający na celu porównanie wyników osiągniętych z planowanymi. Dzięki temu możliwa jest ocena nie tylko stopnia realizacji przyjętych założeń, ale także ocena efektywności prowadzonej działalności. W praktyce tego typu badanie kondycji finansowej jednostki przeprowadzane jest w odniesieniu do kilku ostatnich lat obrotowych.

Jakość oraz użyteczność tego typu analizy uzależniona jest od charakteru i rodzaju informacji źródłowych w niej wykorzystywanych. Informacje te decydują bowiem o jej wynikach. Podstawowym źródłem tego typu informacji są sprawozdania finansowe do sporządzenia, których obowiązują jednostki gospodarcze, w tym także uczelnie publiczne przepisy prawa, w tym ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁶. Do najważniejszych dokumentów składających się na sprawozdanie finansowe zaliczyć należy:

- bilans, będący odzwierciedleniem stanu poszczególnych składników majątku jednostki oraz źródeł jej finansowania,
- rachunek zysków i strat, przedstawiający zbiorczą informację o takich kategoriach ekonomicznych, jak: przychody, koszty, zyski i straty nadzwyczajne oraz cząstkowe wyniki finansowe,
- dodatkowe informacje i objaśnienia.

Ponadto jednostki, które wymienione zostały w art. 2 ustawy o rachunkowości mają obowiązek sporządzania:

- zestawienia zmian w kapitale (funduszu) własnym,
- rachunku z przepływów pieniężnych.

Z punktu widzenia końcowego wyniku działalności danego podmiotu największy wpływ na jego ostateczną wartość mają osiągnięte przez jednostkę przychody oraz ponoszone koszty. W przypadku uczelni publicznych zasadne jest, aby badanie ich działalności finansowej rozpocząć od analizy wspomnianego powyżej rachunku zysków i strat. Wiedza o poziomie i strukturze przychodów i kosztów jest bowiem szczególnie ważna dla efektywnego funkcjonowania uczelni publicznych. Specyfika działalności tych uczelni, które w przeważającej części są finansowane ze środków publicznych,

⁵ Por. np.: E. Nowak, *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. PWE, Warszawa 2014, s. 42.

⁶ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.

sprawia, że potrzebują one – w szczególności – wyczerpujących informacji na temat ponoszonych kosztów. Rachunek zysków i strat, w usystematyzowany sposób, dostarcza właśnie tych informacji, dlatego też będzie on stanowił przedmiot dalszych rozważań w niniejszym artykule.

Rachunek zysków i strat odzwierciedla efekty bieżącej działalności podmiotów gospodarczych i sprawności zarządzania ich finansami, w takich obszarach jak: podstawowa działalność operacyjna, pozostała działalność operacyjna, działalność finansowa, a także obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego brutto⁷. Jego dużą zaletą jest fakt, iż w przeciwieństwie do bilansu, umożliwia on ocenę zjawisk i procesów gospodarczych zachodzących w jednostce, bez konieczności odwoływania się do innych dokumentów⁸. Ponadto, w rachunku tym oprócz końcowego wyniku finansowego prezentowane są także wyniki cząstkowe. W tabeli 1 przedstawiona została ogólna konstrukcja rachunku zysków i strat, opracowana na podstawie znowelizowanej w 2015 r. ustawy o rachunkowości.

Tabela 1. Ogólna konstrukcja rachunku zysków i strat

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów - Koszty sprzedanych produktów, towarów i materiałów = Zysk (strata) ze sprzedaży	Działalność operacyjna
+Pozostałe przychody operacyjne -Pozostałe koszty operacyjne = Zysk (strata) z działalności operacyjnej	Pozostała działalność operacyjna
+ Przychody finansowe - Koszty finansowe = Zysk (strata) brutto	Działalność finansowa
- Podatek dochodowy - Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku (zwiększenia strat) = Zysk (strata) netto	Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.

Zaprezentowany w tabeli 1 schemat konstruowania cząstkowych wyników finansowych, podzielony na poszczególne typy prowadzonej w jednostce działalności umożliwia ocenę wpływu wymienionych obszarów na wynik finansowy netto. Uzyskana w ten sposób bezwzględna wartość tego wyniku informuje o rentowności działalności jednostki gospodarczej. Niemniej jednak, nie należy ograniczać analizy tego rachunku wyłącznie do interpretacji bezwzględnych wartości wyniku finansowego. Analiza ta powinna obejmować także badanie wartości składników kształtujących ten wynik, a więc wartości osiąganych przychodów, jak też ponoszonych kosztów.

Analiza rachunku zysków i strat jest kluczowym (ale nie jedynym) elementem analizy finansowej każdego podmiotu gospodarczego, w tym także uczelni publicznej. Dalsza część rozważań niniejszego artykułu poświęcona zostanie charakterystyce wybranych aspektów analizy finansowej i jej użyteczności w zarządzaniu uczelnią publiczną.

⁷ W. Szczęsny, *Finanse firmy. Jak zarządzać kapitałem*, Wyd. C. H. Beck, Warszawa 2003, s. 204-205.

⁸ *Ibidem*, s. 205.

Analiza finansowa a działalność uczelni publicznych

Efektywne zarządzanie uczelnią publiczną w tym przede wszystkim jej przychodami, kosztami jak również wynikami finansowymi uwarunkowane jest posiadaniem jak największej liczby informacji o tych kategoriach. Jest to możliwe dzięki analizie finansowej, przeprowadzanej – między innymi – na podstawie danych zawartych w rachunku zysków i strat.

Tabela 2. Struktura rachunku zysków i strat uczelni publicznych w Polsce w zakresie działalności operacyjnej

WYSZCZEGÓLNIENIE	
A. Przychody z działalności operacyjnej	
Przychody z podstawowej działalności operacyjnej	
<i>Przychody ogółem z działalności dydaktycznej</i>	
z tego	dotacje z budżetu państwa
	środki z budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków
	opłaty za świadczone usługi edukacyjne
	w tym na studiach niestacjonarnych
	pozostałe
	w tym środki zagraniczne oraz współfinansowanie krajowe
<i>Przychody ogółem z działalności badawczej</i>	
z tego	dotacje na finansowanie działalności statutowej
	środki na realizację projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
	środki na realizację projektów finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki
	środki na finansowanie współpracy naukowej z zagranicą
<i>Przychody ogółem z działalności gospodarczej wyodrębnionej</i>	
Koszt wytworzenia świadczeń na własne potrzeby jednostki	
Pozostałe przychody	
Przychody ze sprzedaży towarów i materiałów	
Pozostałe przychody operacyjne	
B. Koszty działalności operacyjnej	
Koszty podstawowej działalności operacyjnej, według rodzajowego układu kosztów	
Ogółem koszty własne podstawowej działalności operacyjnej, w tym:	
<i>Koszty działalności dydaktycznej finansowane z dotacji z budżetu państwa i z przychodów własnych</i>	
w tym	koszty kształcenia na studiach stacjonarnych
	koszty kształcenia na studiach niestacjonarnych
<i>Koszty działalności badawczej finansowane z dotacji z budżetu państwa i z przychodów własnych</i>	
<i>Koszty działalności gospodarczej wyodrębnionej</i>	
Pozostałe koszty	
Wartość sprzedanych towarów i materiałów	
Pozostałe koszty operacyjne	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wzoru planu rzeczowo-finansowego uczelni publicznych.

Uczelnie publiczne, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości⁹, mają obowiązek sporządzania rachunku zysków i strat w tzw. wariantcie porównawczym. Sprawozdanie to umożliwia pozyskanie informacji o wynikach działalności uczelni publicznych w różnych typach działalności, tj. działalności operacyjnej, pozaoperacyjnej i finansowej, a także – co jest niezwykle istotne – wyników częściowych w ramach prowadzonej działalności operacyjnej (tj. działalności dydaktycznej, badawczej, oraz gospodarczo-wyodrębnionej). W tabeli 2 przedstawiony został uproszczony wzór rachunku zysków i strat odnoszący się wyłącznie dla prowadzonej przez uczelnie publiczne działalności operacyjnej¹⁰.

Struktura rachunku zysków i strat w uczelniach publicznych – w zakresie działalności operacyjnej – umożliwia określenie wyników częściowych, tj. wyniku z działalności dydaktycznej, badawczej oraz gospodarczo-wyodrębnionej. Ta część sprawozdania odzwierciedla rzeczywistą strukturę przychodów i kosztów według poszczególnych typów działalności uczelni w danym okresie sprawozdawczym¹¹. Specyfika działalności operacyjnej analizowanych uczelni, przejawiająca się w podziale na wspomniane rodzaje działalności sprawia, iż rachunek zysków i strat w części, dotyczącej działalności operacyjnej, odbiega w niewielkim stopniu od ogólnego wzoru tegoż sprawozdania, zamieszczonego w załączniku 1 do ustawy o rachunkowości¹². Na tego typu zmianę zezwalają przepisy 1 Międzynarodowego Standardu Rachunkowości zatytułowanego *Prezentacja sprawozdań finansowych*, zgodnie z którym w rachunku zysków i strat możliwe jest zamieszczenie dodatkowych pozycji i sum częściowych, jeśli taki sposób prezentacji informacji o przychodach i kosztach pozwoli lepiej zrozumieć charakter wykonywanej działalności, w tym przede wszystkim jej sytuację finansową¹³.

Analizę rachunku zysków i strat w uczelniach publicznych można podzielić na trzy etapy badawcze:

- wstępny, mający charakter ogólny, informujący jedynie o zmianach poszczególnych pozycji w wielkościach absolutnych, wyrażonych w cenach bieżących i skorygowanych,
- rozwinięty, opierający się na wskaźnikach struktury i dynamiki,
- ujmujący wnioski i zalecenia, wynikające z poprzednich etapów.

⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz. U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.

¹⁰ Pełna informacja o systematyzacji przychodów i kosztów uczelni publicznych, sporządzanej w formie rachunku zysków i strat znajduje się we wzorze planu rzeczowo-finansowego, przekazywanego uczelniom przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

¹¹ I. Kondratowicz-Garbarska, *Rachunek zysków i strat. Istota, cele i praktyczne zastosowania*, Wyd. PWE, Warszawa 2013, s. 30.

¹² Chodzi o wersję ustawy o rachunkowości obowiązującą do dnia 31 grudnia 2015 r., od roku 2016 wzór rachunku zysków i strat uległ zmianie, jednakże Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nie przedstawiło jeszcze nowego wzoru tegoż sprawozdania dla uczelni publicznych.

¹³ E. Walińska, *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2007, s. 125.

Tabela 3. Podstawowe kategorie finansowe w publicznych szkołach wyższych w Polsce (dane w cenach bieżących)

Rok akademicki	Przychody ogółem	Koszty ogółem	Wynik finansowy netto
	w tysiącach złotych		
2004/2005	11 017 947,1	10 850 555,9	166 109,1
2005/2006	12 563 040,9	12 339 555,5	218 314,9
2006/2007	13 011 691,7	12 782 930,6	205 726,8
2007/2008	14 090 743,1	13 469 746,3	601 957,9
2008/2009	14 790 623,4	14 334 517,0	455 287,9
2009/2010	15 557 163,6	14 970 631,3	586 072,8
2010/2011	16 552 810,4	16 054 342,3	496 408,5
2011/2012	17 190 000,8	16 799 519,5	389 508,0
2012/2013	17 486 592,7	17 302 402,7	182 522,8
2013/2014	18 544 628,2	18 254 649,7	287 170,0
2014/2015	19 952 278,7	19 533 039,9	416 618,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Szkoły wyższe i ich finanse w 2006 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007; *Szkoły wyższe i ich finanse w 2010 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011; *Szkoły wyższe i ich finanse w 2011 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012; *Szkoły wyższe i ich finanse w 2014 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Tabela 4. Wynik finansowy brutto z działalności badawczej uczelni publicznych w Polsce w latach 2004-2014 (dane w cenach bieżących)

Rok akademicki	Wynik finansowy brutto		
	Działalność dydaktyczna	Działalność badawcza	Działalność gospodarczo-wyodrębniona
2004/2005	-272 380,00	13 095,40	-1 674,30
2005/2006	-217 506,30	7 576,90	-98 071,50
2006/2007	-299 065,70	11 069,50	-14 286,90
2007/2008	63 364,60	10 650,50	-26 105,80
2008/2009	-187 282	3 145,30	-13 899,20
2009/2010	-167 433,00	13 533,30	-28 983,00
2010/2011	-215 617,40	26 317,20	-26 750,20
2011/2012	-499 880,40	10 235,10	-30 097,70
2012/2013	-766 834,90	15 749,60	-21 104,20
2013/2014	-791 408,70	18 722,90	-12 076,30
2014/2015	-619 412,80	24 109,80	-11 099,60

Źródło: jak w tabeli 3.

Wstępna analiza rachunku zysków i strat umożliwia ocenę kondycji finansowej uczelni na podstawie relacji zachodzących pomiędzy ujętymi w nim przychodami i kosztami. Należy jednak mieć na uwadze, że relacje te mogą mieć zwodniczy charakter. Będzie to miało miejsce wówczas, gdy korzystne rezultaty gospodarowa-

nia w jednej sferze działalności jednostki zniwelują negatywne efekty gospodarowania w innych jej sferach¹⁴. Stwierdzenie to można odnieść nie tylko do pojedynczego rachunku zysków i strat, ale także do ogólnych tendencji występujących w całym sektorze uczelni publicznych w Polsce. Chodzi tu o analizę ogólnego poziomu wyniku finansowego tych uczelni, który w latach 2004-2014 osiągał wartość dodatnią oraz analizę wyników poszczególnych rodzajów prowadzonej przez nie działalności dydaktycznej, badawczej oraz gospodarczo-wyodrębnionej. Analiza wyników finansowych tych działalności wykazała, iż jedynie działalność badawcza w badanym okresie osiągała dodatni wynik finansowy. Pozostałe rodzaje działalności, tj. działalność dydaktyczna oraz gospodarczo-wyodrębniona generowały ujemne wyniki finansowe – por. tabele 3 i 4.

Zaprezentowane w tabelach 3 i 4 dane dotyczą tendencji zaobserwowanych w całym sektorze uczelni publicznych w Polsce, niemniej jednak podobne zjawiska da się zauważyć w odniesieniu do poszczególnych typów uczelni publicznych.

Tabela 5. Rachunek zysków i strat wybranej uczelni publicznej w Polsce (wartości bezwzględne, wskaźniki dynamiki)

Lp.	Wyszczególnienie	Rok 2013	Rok 2014	Dynamika zmian	
				przyrost absolutny (w tys. zł)	indeks dynamiki (w %)
A.	Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	94 117 842,57	98 125 983,44	4 008 140,87	104,3
B.	Koszty działalności operacyjnej	111 899 623,91	115 535 260,24	3 635 636,33	103,2
C.	Zysk (strata) ze sprzedaży (A-B)	-17 781 781,34	-17 409 276,80	372 504,54	97,9
D.	Pozostałe przychody operacyjne	22 217 339,76	24 235 718,21	2 018 378,45	109,1
E.	Pozostałe koszty operacyjne	2 655 905,63	4 078 218,03	1 422 312,40	153,6
F.	Zysk (strata) z działalności operacyjnej (C+D-E)	1 779 652,79	2 748 223,38	968 570,59	154,4
G.	Przychody finansowe	314 983,09	251 130,59	-63 852,50	79,7
H.	Koszty finansowe	46 134,11	25 755,90	-20 378,21	55,8
I.	Zysk (strata) z działalności gospodarczej (F+G-H)	2 048 501,77	2 973 598,07	925 096,30	145,2
J.	Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00	0,00	0,00	0,0
K.	Zysk (strata) brutto (I+/-J)	2 048 501,77	2 973 598,07	925 096,30	145,2
L.	Podatek dochodowy	3 790,00	4 073,00	283,00	107,5
M.	Zysk (strata) netto (K-L-M)	2 044 711,77	2 969 525,07	924 813,30	145,2

Źródło: Opracowanie własne.

Dlatego też analiza finansowa przeprowadzona na podstawie rachunku zysków i strat konkretnej uczelni publicznej nie powinna zostać ograniczona wyłącznie do analizy jej poszczególnych wyników finansowych. Na podstawie uzyskanych infor-

¹⁴ W. Szczęsny, *Finanse...*, op.cit., s. 210.

macji możliwe jest – między innymi – ustalenie udziału kwot osiągniętych z poszczególnych rodzajów działalności w ich wartości globalnej. I tak, np. analizując strukturę wyniku brutto możliwe jest określenie udziału wyniku ze sprzedaży, wyniku z działalności operacyjnej oraz wyniku netto w wyniku brutto. Podobnie, przeprowadza się analizę struktury osiąganych przychodów oraz ponoszonych kosztów, w szczególności w odniesieniu do działalności operacyjnej. Badanie struktury tych kategorii ekonomicznych powinno obejmować określenie udziału poszczególnych pozycji przychodów i kosztów w ich wartościach ogólnych. Ponadto, można także ustalać dynamikę zmian poszczególnych kategorii przedstawianych w rachunku zysków i strat na podstawie przyrostów absolutnych oraz indeksu dynamiki. Dla przykładu w tabeli 5 przedstawione zostały dane dotyczące analizy dynamiki rachunku zysków i strat na przykładzie wybranej uczelni publicznej. Dane wykorzystane do analizy zostały zaczerpnięte ze sprawozdań finansowych wybranej losowo uczelni publicznej, opublikowanych w Monitorze Polskim B.

Z przeprowadzonych obliczeń wynika, że wielkość poszczególnych pozycji rachunku zysków i strat wykazuje zróżnicowaną dynamikę. Analiza dynamiki zmian w obszarze podstawowej działalności operacyjnej wykazała niewiele wyższą od kosztów (103,2%), dynamikę przychodów (104,3%). W rezultacie w roku 2014 wynik finansowy ze sprzedaży – strata – zmniejszyła się o 97,9% straty z roku 2013. Z kolei w obszarze pozostałej działalności operacyjnej zaobserwować należy wyraźny wzrost pozostałych kosztów operacyjnych, których indeks dynamiki ukształtował się na poziomie 153,6%. Niemniej jednak nie wpłynęło to znacząco na zysk z działalności operacyjnej, który w roku 2014 stanowił 154,4% zysku z roku poprzedniego. W ramach działalności finansowej uczelni wystąpiły natomiast tendencje spadkowe zarówno przychodów finansowych (79,7%), jak i kosztów finansowych (55,8%), przy czym dynamika przychodów była znacznie wyższa. Uwzględniając rezultaty tego rodzaju działalności okazało się, że zysk z działalności gospodarczej, osiągnięty w 2014 roku stanowił 145,2% zysku z roku 2013. W analizowanym okresie wynik zdarzeń nadzwyczajnych badanej uczelni przyjął zerową wartość, co oznacza, że zysk z działalności gospodarczej pokrywa się z wynikiem finansowym brutto. Zysk netto natomiast wzrósł w roku 2014 o 0,9 mln zł w porównaniu z rokiem 2013, indeks jego dynamiki wyniósł 145,2%. Taka tendencja w kształtowaniu się wyniku netto jest rezultatem omówionych powyżej tendencji w zakresie przychodów, kosztów i wyników finansowych poszczególnych rodzajów działalności. Świadczy to zatem o dobrej kondycji finansowej tego podmiotu i jest szczególnie istotne w kontekście obowiązujących obecnie regulacji prawnych.

Zgodnie z art. 100a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym uczelnie publiczne, w których suma strat netto w okresie nie dłuższym niż pięć ostatnich lat przekracza 25% kwoty dotacji z budżetu państwa otrzymanej w roku poprzedzającym rok bieżący są obowiązane do opracowania i wdrożenia tzw. programu naprawczego¹⁵. Program ten ma na celu przywrócić równowagę finansową uczelni poprzez opracowanie

¹⁵ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.

szczegółowej diagnozy stanu finansów uczelni, zaplanowanie działań równoważących koszty działalności z przychodami wraz z harmonogramem ich wdrażania oraz uzasadnienie wyboru zastosowanych środków naprawczych. Ponadto, istotne jest, że opracowany harmonogram musi przewidywać osiągnięcia efektów programu naprawczego w okresie nie dłuższym niż trzy lata. W przeciwnym razie minister nadzorujący daną uczelnię publiczną będzie musiał powołać, na okres nie dłuższy niż trzy lata, osobę pełniącą obowiązki rektora, powierzając jej zadania dotyczące opracowania i wdrożenia programu naprawczego.

Zmiany te spowodowały, że uczelnie publiczne zaczęły przywiązywać większą uwagę do sposobów zarządzania swoimi strumieniami przychodowo-kosztowymi. W tym kontekście na znaczeniu zyskują zatem przeprowadzane analizy działalności finansowej uczelni publicznych, które muszą dokonywać oceny swojej efektywności, jak również dążyć do jej poprawy.

Zakończenie

Reasumując, analiza rachunku zysków i strat dostarcza informacji na temat rentowności poszczególnych rodzajów działalności jednostki, w tym podstawowej działalności operacyjnej, pozostałej działalności operacyjnej oraz działalności finansowej. W przypadku uczelni publicznych analiza ta jest rozszerzona o dodatkowe informacje dotyczące ostatecznego wyniku z poszczególnych rodzajów podstawowej działalności operacyjnej tych uczelni, a zatem działalności dydaktycznej, badawczej oraz gospodarczo-wyodrębnionej. Analiza działalności finansowej uczelni, przejawiająca się w szczególności w badaniu relacji przychodowo-kosztowych, jak również uzyskiwanych wyników finansowych znacząco wspomaga proces efektywnego zarządzania uczelnią. Jest to szczególnie istotne w kontekście trudnych uwarunkowań demograficznych, ekonomicznych i prawnych, w których w obecnym czasie funkcjonują uczelnie publiczne.

Analiza finansowa umożliwia bowiem formułowanie wniosków dotyczących efektywności finansowej uczelni oraz ujawnia ewentualne zagrożenia dla przyszłej działalności tego podmiotu. Dzięki temu możliwe jest szybkie podjęcie wszelkich działań zapobiegawczych. Analiza finansowa jest zatem podstawowym narzędziem monitorowania sytuacji finansowej oraz kontroli wewnętrznej uczelni.

Bibliografia

- Bednarski L., Waśniewski T., *Analiza finansowa w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Tom I, Wyd. Fundacji Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 1996.
- Cebrowska T., *Rachunkowość finansowa i podatkowa*, Wyd. PWN, Warszawa 2005.
- Kondratowicz-Garbarska I., *Rachunek zysków i strat. Istota, cele i praktyczne zastosowania*, Wyd. PWE, Warszawa 2013.
- Leszczyński Z., Skowronek-Mielczarek A., *Analiza ekonomiczno-finansowa*, Wyd. Difin, Warszawa 2000.
- Nowak E., *Analiza sprawozdań finansowych*, Wyd. PWE, Warszawa 2014.
- Szczepny W., *Finanse firmy. Jak zarządzać kapitałem*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2003.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*, Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości*, Dz.U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.

Walińska E., *Międzynarodowe Standardy Rachunkowości. Ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa 2007.

Abstract

Financial analysis as a tool to support the management of a public university

Information from financial analysis that was carried out is particularly useful for managing the operations of public universities, which in the light of current socio-economic and legal conditions, must pay more attention to its financial condition.

The aim of this article is to indicate of usefulness of the financial analysis to management of revenue-cost streams of public university. The first part of this article was presented the synthetic characterization of the essence of financial analysis based on literature. In the next parts of this paper was presented and discussed of the income statement layout, to the preparation whose the public universities are obligated, in the context of its usefulness to manage of revenues and costs of universities. In turn, in the final part of this article was carried out the analysis of the income statement of the randomly selected public university.

Keywords: public universities, financial analysis, the income statement